

יש מי שפרש באופן אחר, על פי המבואר בתוס' בב"ק (עו), שקדשי מזבח נקראים עדיין על שם בעליהם, 'מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן', ואין בהקדשתם יציאה גמורה מרשות הבעלים, שלא כקדשי בדיק הבית (וע' גם בתוס' להלן לב. ד"ה מקדישין). ומוכן לפי זה שבקדשי מזבח אין מעילה בגידולים, שהרי עדיין שם הבעלים על הדבר, שלא כקדשי בדיק הבית שנכנסו לגמרי לרשות ההקדש והרי הם גידולי הקדש גמורים (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ס, יא. עע"ש באורך. וע"ע במצויין ביוס"ד ב"ק שם).

הנה מכתב ששלחתי למורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א (אייר תשנ"ז), ותשובתו בצדו: מסתפקנא בהא דתנן (מעילה יב, ב) בקדשי מזבח הקדושים קדושת הגוף שאין מעילה בחלבן וביצייהם, ואילו בקדשי בדיק הבית או בקדושת דמים למזבח, מועלים. ומשמע בתוס' שהחילוק הוא משום דעתו של מקדיש – כיצד הדין במקדיש כבשה תמימה לדמיה, שחלה עליה קדושת הגוף, האם ימעלו בחלבה שהרי דעתו היה לדמים, או שמא אולינן בתר חלות ההקדש, וכיון שחלה קדושת הגוף, שב הדין להיות כשאר קדשי הגוף. [ובפרט לפי סברה המובאת באחרונים עפ"י התוס' בב"ק עו, שקדשי מזבח לא יצאו לגמרי מרשות בעליהן, לכך אין מעילה בחלב, דהכא נמי לא שניא]. ואם נימא כצד זה האחרון, אתי שפיר דיוק המשנה שהביא דוגמא לתרנגולת וחמורה – דבדוקא הוא, כי בבע"ח הראויים להיקרב, חלה קדושת הגוף ולא ימעלו בחלבן.

מענה:

הדין מסתמא נכון, אבל מהמשנה אין ראי' דהמשנה לא רצתה לצייר באופן שעשה איסור. שו"ר שלכאורה מפורש הדבר בתוספתא (א, ט. וכ"ה ברמב"ם מעילה ה, ג): 'המקדיש תורין לבדק הבית – מועלין בביציהן', והרי לכאורה חלה עליהם קדושת הגוף. ודוחק להעמיד בתורים מחוסרי אבר וכדו', שלא חלה עליהם קדושת הגוף. וע"ע.

'לא נהנין ולא מועלין'. על מקור איסור הנאה בחלב המוקדשין, והאם הוא מדאורייתא – ע' במובא ביוסף דעת מעילה יב:

דף לב

'אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדיק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ומקדישין אותן הקדש עילוי... ואם מתו יקברו'. דין זה שמקדישים אותם הקדש עילוי אינו אלא בקדשי מזבח כמבואר בסוגיא. וכבר העירו מדוע שנאו התנא כאן, בדינים השייכים בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדיק הבית (ע' בית דוד; הגהות רצ"ה ברלין). ובפרט לרבי יוחנן שמפרש הסיפא על שניהם, ואם כן מה מקום להכניס באמצע דין השייך רק בקדשי מזבח. אך נראה שדין זה אינו עומד בפני עצמו אלא הוא כמאמר המוסגר לבאר הרישא, שאמנם אין משנים אותם מקדושה לקדושה, אבל יש בהם מציאות של הקדיש עילוי בקדשים מסוימים, ואחר כך חזר לרישא (לרבי יוחנן). עוד היה מקום לחדש שאף בקדשי בדיק הבית שייך הקדש עילוי, בשאמר 'הרי עלי' להביא דבר לבדיק הבית, שהואיל וחייב באחריותו הריהו שלו. ומה שאמרו בברייתא קדשי בדיק הבית שהתפיסן למזבח או להרמי כהנים לא אמר כלום, היינו בנובד ולא בנודר [ואין זו אוקימתא דחוקה, כי נקט דומיא דחרמי כהנים שהם לעולם ב'הרי זו' לפי מה שכתבו התוס' בסוגינתן]. וכבר עמד המשל"מ (ערכין ו, ח), מדוע בנדר לקדשי בדיק הבית לא אמר כלום. וחדש שאעפ"י שנדר ב'הרי עלי' משעה שהפרישו שוב אינו חייב באחריותו, ולא כקדשי מזבח שעד שלא הקריבו חייב באחריותו. וע"ע מנין לחלק בדבר (ע' שפת אמת). אך אף אם ננקוט כן הלא יש אפשרות שנודר ומתחייב באחריות עד שיביא ליד גובר, ובאופן זה אם יתפס למזבח או

לחרמי כהנים יחול הקדש עילוי, ועל כן נקט התנא בלשון רבים, שבעצם דין זה קאי גם על קדשי בדק הבית.

זמקדישין אותן הקדש עילוי. ישנן דעות הסוברות שאין אדם יכול להקנות לחברו זכות 'טובת הנאה' שיש לו בדברים מסוימים [עכ"פ לדעת האומר 'טובת הנאה אינה ממון'], שזכות זו אין בה ממש לעשות בה הקנאה (ע' קצות החשן רעו סק"ב רג סק"א; נתיה"מ רעו סק"ד; בית הלוי ח"ג מו,ג בדעת העיטור). ומכל מקום מבואר כאן שאפשר להקדיש קדשי מזבח לבדק הבית ב'הקדש עילוי', ומתחייב המקדיש להקדיש דמי טובת הנאה שיש לו באותם קדשים. בטעם הדבר נאמרו כמה פירושים; –

יש מי שכתב שההקדש חל מגזרת הכתוב ואין ללמוד קנינים מהקדש (עפ"י שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד ה). ויש מפרשים ש'הקדש עילוי' אינו חל בגוף הדבר אלא גזרת הכתוב היא שמתחייב בדמיו, ולכן מועיל הקדש זה להתחייב דמי טובת הנאה (עפ"י בית אפרים או"ח מא ותורות חסד או"ח מד, ב – עפ"י מהרי"ט; אחיעזר ח"ג א,ה; חלקת יואב חו"מ כג. ויש דעות ש'הקדש עילוי' חל רק מדרבנן לדעת חלק מהאמוראים – ערש"י בהמשך הסוגיא). ויש אומרים: דוקא מעשה קנין כגון משיכה אינו תופס בטובת הנאה, שהיא זכות חיצונית ואינה בגוף החפץ כדי שהקנין יתפוס בה, אבל הקדש החל בדיבור, מועיל אף על טובת הנאה (עפ"י מקור חיים בפתיחה להל' פסח תלא סק"ג. מובא כ"ז באנצ. תלמודית ערך 'טובת הנאה' כרך יט עמ' קלט).

(ע"ב) 'בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר...' – ואם תאמר, שמא דוקא בבעל מום מעיקרו, אבל תם ונעשה בעל מום אין לו פדיון? – אפשר מדכתיב כל בהמה טמאה משמע אף בתם ונעשה בעל מום יש לו פדיון. אי נמי מדכתיב אשר לא יקריבו משמע שמדובר בשהוקדשה להקרבה. גם י"ל (כפי שיש לשמוע מפרש"י על התורה) שעיקר הכתוב בא ללמד שאין פדיון לתמימים, שלא נאמר שהבהמה כמנחה שעד שלא נתקדשה בכלי יש לה פדיון (עפ"י חדושים ובאורים).

דף לג

(ע"ב) 'כל הקדשים שנפל בהן מום ושחטן, רבי מאיר אומר יקברו וחכמים אומרים יפדו.' פירוש, ששחטם בפנים [שאם בחוץ הלא נראה שאסורים מדרבנן מטעם 'שחוטי חוץ' ואף על פי שאין ראויים לפנים ואין חייבים עליהם כרת]. ובזה נחלקו ר"מ וחכמים; האם דינם כדין חולין שנשחטו בעזרה כיון שהם עומדים להיפדות, הלכך דינם בקבורה, או כיון שקדשים הם והיו בני פדיון קודם שחיתתם, גם עתה יש להם פדיון. ועדיין צ"ע (עפ"י שפת אמת).

זאלו הן הנשרפין... ותרומה טמאה – שני טעמים בדבר; לפי שתרומה דומה לקדשים. ועוד שמא יבוא לידי תקלה, לאכלה – לכך הצריכו חכמים שריפה (עפ"י רש"י שבת כג: כה.). ואעפ"י שמדאורייתא אין דין תרומה טמאה בשריפה דוקא אלא מדרבנן – אפרה מותר [כפי שמשמע מפשט הדברים שהתרומה נמנית עם שאר הנשרפים], משום שתרומה טמאה איסורא איסורא אכילה ולא איסור הנאה. וגם לפי מה שכתבו התוס' שהתרומה אסורה בהנאה של כילוי, האפר מותר, שענין כילוי כמוהו כאכילה וזה שייך רק בגוף הדבר ששם תרומה עליו ולא באפר (עפ"י קהלות יעקב פסחים יח). ויש סוברים [על פי הטעם הראשון] ששריפה בתרומה הוא דין תורה, בדומה לקודש (כן דעת הריב"א בתוס' שבת כד: ד"ה לפי, וכן צדדו שם התוס' שם כה. ד"ה כך).